

Remiss av promemorian "Ändring av kravet på befordringstid i den samhällsomfattande posttjänsten" (Fi2025/01485)

Journalistförbundet har tagit del förslagen i promemorian "Ändring av kravet på befordringstid i den samhällsomfattande posttjänsten". I promemorian som är framtagen inom Regeringskansliet, finns förslag som innebär ändringar av kravet på befordringstid inom den samhällsomfattande posttjänsten. Förslaget innebär att minst 85 procent av de inrikes brev som lämnas in för tredagarsbefordran före angiven senaste inlämningstid ska ha delats ut inom tre påföljande arbetsdagar och minst 97 procent inom fem påföljande arbetsdagar. Ändringarna görs i postförordningen (2010:1049). Förordningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Journalistförbundet yttrande sig redan 2023 över förutsättningarna för, och konsekvenserna av, att öka befordringstiden till tre dagar inom ramen för Journalistförbundets remissvar på SOU 2023:4, "Posttjänst för hela slanten". Enligt Journalistförbundet kvarstår de problem som förbundet lyfte då och det finns därför anledning att upprepa synpunkterna:

"Journalistförbundet har tidigare yttrat sig över det faktum att Postnord övergått till varannandagsutdelning.¹ Denna försämrade service till medborgarna påverkar bland annat möjligheten för främst äldre, som i högre grad läser

¹ Se Journalistförbundets yttrande över Myndigheten för press, radio och tv:s rapport "Distributionsstöd av nyhetstidningar i hela landet" (2021).

papperstidningar, att ta del av nyheter vilket är ett demokratiskt problem. Enligt Journalistförbundet är det särskilt allvarligt att Postnord införde varannandagsutdelning utan att detta först förankrades demokratiskt genom ett politiskt beslut i Sveriges riksdag. Enligt Journalistförbundet har Postnord, med politikernas passiva godkännande, kraftigt försämrat förutsättningarna för lokaltidningsdistributionen i Sveriges glesbygd. Detta innebär ett hårt slag mot Sveriges lokaltidningar och därmed även många av Journalistförbundets medlemmar.

Utredningens förslag innebär att dagens befordringstidskrav (varannandagsutdelning) ändras till ett krav på utdelning inom tre arbetsdagar. Det betyder i praktiken att Postnord ges möjlighet att dela ut brev var tredje dag. Detta skulle enligt Journalistförbundet leda till stora negativa konsekvenser för personer som fortfarande får sin dagstidning levererad av Postnord och frågan är om det ens skulle finnas en efterfrågan av att få dagstidningen levererad så sällan som var tredje dag. Som framgår av utredningen bedömer både Postnord och branschorganisationen TU att det inte kommer att finnas någon efterfrågan av en sådan tjänst.²

Förslaget väcker också frågor om hur nyhetsförmedlingen kommer att fungera i praktiken i händelse av kris eller krig. Sedan utredningen tillsattes har Sverige hamnat i ett nytt säkerhetspolitiskt läge. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har visat hur såbart även ett, i hög grad digitaliserat samhälle i Europa, är i händelse av krig. Journalistförbundets systerorganisationer i Ukraina vittnar om svårigheterna att såväl producera som nå ut med nyheter. Ju närmare fronten du bor ju viktigare är papperstidningarna för att kunna ta del av nyheter. Sergiy Tomilenko, ordförande för det ukrainska journalistförbundet NUJU, har upprepade gången lyft fram papperstidningens stora betydelse för invånare vid fronten.³

I utredningsdirektiven står det: "Post är samtidigt en infrastruktur som behöver fungera både i vardagen och i allvarliga kriser, under höjd beredskap och ytterst krig."⁴ Enligt Journalistförbundet är det inte tillräckligt väl utrett hur medborgarnas möjligheter att ta del av nyheter och annan samhällsviktig information i händelse av kris eller krig påverkas av den föreslagna förändringen. De bedömningar som görs bygger till stor del på att de digitala tjänster som vi är vana vid att kunna använda fungerar. Utredningen tar inte höjd för risken att den typen av kommunikationsvägar av olika anledningar kan slås ut. Utredningen bedömer inte heller möjligheterna att kunna skala upp postdistributionen i händelse av kris eller krig. Detta får anses vara en stor brist i utredningen, särskilt mot bakgrund av det förändrade säkerhetspolitiska läget. Journalistförbundet noterar vidare att PTS:s studie "Totalförsvarets behov av posttjänster", som utredningen hänvisar till är gjord före Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina.

Journalistförbundets utgångspunkt som företrädare för landets journalister är att värna om möjligheterna till nyhetsdistribution i hela landet för att motverka att demokratiska värden går förlorade när postservicen monteras ner i Sverige. Detta är dock bara en negativ effekt bland flera. Valmyndigheten varnar i sitt remissvar för att förändringarna kan komma att påverka framtida val och skriver: "Valmyndigheten vill poängtera vikten av förutsägbarhet i vilka förändringar som genomförs, när de genomförs och om det innebär ökade kostnader för myndigheten. Om förändringarna genomförs utan att beakta detta kan det få allvarliga konsekvenser för valens genomförande i framtiden och riskera att innebära risker för omval på grund av att valen inte kan

² Se SOU 2023:4, sid 556.

³ Se till exempel Sergiy Tomilenkos Twitterinlägg från den 22 maj 2023, <https://twitter.com/Stommedia/status/1660568370343706625?s=20>

⁴ Kommittédirektiv (2020:101), Finansiering av den samhällsomfattande posttjänsten", sid 4.

genomföras i enlighet med vallagens krav."⁵ Migrationsverket varnar i sitt remissvar för att myndighetens handläggningstider riskerar att öka om postutdelning var tredje arbetsdag införs. Vidare lyfter Borgholms kommun i sitt remissvar att den förlängda leveranstiden på brev påverkar de äldre negativt. Kommunen påpekar att det "slår mot äldre icke-digitala men fysiskt fullt friska och aktiva medborgare." SKPF Pensionärer är inne på samma linje och skriver i sitt remissvar: "Det måste vara möjligt att få del av nyheter, följa samhällsdebatt och allt annat som förmedlas i en tidning, också om man är äldre och inte har digital tillgänglighet som andra."

Utredningen har haft ett tydligt ekonomiskt förhållningssätt till frågan om postdistributionen i Sverige, vilket inte minst utredningens titel "Posttjänst för hela slanten" vittnar om. Enligt Journalistförbundet är det anmärkningsvärt att så stora delar av de siffror som ligger till grund för utredningens slutsatser baseras på uppgifter från Postnord som det saknas möjlighet att kontrollera eftersom anses utgöra "affärshemligheter".⁶ Journalistförbundet vill i detta sammanhang understryka vikten av insyn i statliga bolag. Förbundet driver sedan länge kravet på att offentlighetsprincipen bör gälla all offentligt finansierad verksamhet. Offentlighetsprincipen gäller redan kommunala bolag och det är hög tid att den införs även avseende statliga bolag, vilket utredningen är ett tydligt exempel på.

Utan att fördjupa sig i utredningens finansiella delar kan Journalistförbundet konstatera att nedmonteringen av postdistributionen kommer att leda till att det uppstår kostnader på andra håll i samhället. Regeringen har redan skjutit till pengar för att kompensera för tidningarnas ökade kostnader som varannandagsutdelningen lett till. Utredningen förutspår också att myndigheter i högre grad kommer att behöva använda de dyrare expressbrev. Utredningen sätter en stor tilltro till att digitaliseringen kommer att lösa problemen med ökade kostnader till följd av tredagarsutdelningen, och skriver: "Den pågående digitaliseringen kommer att minska behovet av fysiska brev ytterligare och eventuella ökade kostnader för brev kan dessutom skynda på detta arbete."⁷

Journalistförbundet anser inte att utredningen i tillräckligt stor utsträckning beaktat de konsekvenser som utredningens förslag får för samhället, var sig de praktiska eller de ekonomiska. Som framgår av ovan kommer förutsättningarna för lokaltidningsdistributionen kraftigt försämrats med utredningens förslag. Med förslaget forceras den utveckling mot digitalisering som vi sett komma under en lång tid. Det leder till stora problem för alla som av olika anledningar inte kan anpassa sig till de nya digitala förutsättningarna. Dessa grupper utgör visserligen en liten andel av Sveriges befolkning, men det handlar samtidigt om grupper som på olika sätt redan är utsatta, till exempel äldre. Enligt Journalistförbundet är det särskilt allvarligt eftersom det påverkar dessa gruppers möjligheter att delta i det demokratiska samtalet, något som Sverige som demokrati och välfärdsstat bör kunna prioritera."

Enligt Journalistförbundet innehåller promemorian stora brister och belyser långt ifrån alla de problem som riskerar att uppstå i samhället till följd av den förslagna förändringen. Inte minst saknas de konsekvenser som förslaget kan få ur beredskapsperspektiv.

När det gäller postdistribution av nyhetstidningar har Tidningsutgivarna tidigare framfört att tre dagars distributionstid i praktiken innebär slutet för utdelning av dagstidningar med post. Journalistförbundet noterar att postdistributionen av nyhetstidningar lyfts som ett problem i promemorian. Det framgår av promemorian att "Regeringen avser därför att ge

⁵ Se Valmyndighetens remissvar, sid 4.

⁶ Se SOU 2023:4, sid 496.

⁷ Se SOU 2023:4, sid 609.

PTS i uppdrag att, i samverkan med Mediemyndigheten, främja och särskilt följa frågan om postdistribuerade nyhetstidningar, hur denna verksamhet fungerar och om åtgärder behövs för att tillförsäkra en välfungerande distribution." Enligt Journalistförbundet är det positivt att denna problematik adresseras. Det är dock uppenbart att det kommer att krävas konkreta åtgärder för att lösa distributionen av papperstidningar om förslaget blir verklighet. Dessa åtgärder behöver komma på plats innan förslaget om tredagarsdistribution genomförs i praktiken.

Journalistförbundet vill också understryka att även tidskrifter kommer att drabbas eftersom det riskerar att dröja väldigt länge innan en tidskrift når konsument om de nya reglerna blir verklighet. Detta var något som Sveriges tidskrifter lyfte i sitt remissvar 2023 där de menade att tre dagars befordringstid riskerar att medföra allvarliga konsekvenser för tidskrifter som distribueras i papper och i förlängningen för de medborgare som vill kunna ta del av sitt innehåll i tryckt form.

Mot bakgrund av vad som anförs ovan avstyrker Journalistförbundet förslaget i promemorian om att befordringstiden för brev ska utökas till tre dagar.

*Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet*